

RA(U)GUTIS „JUODARAGYJE XXI“

Dainius RAZAUSKAS

■ „Mėnuo Juodaragis“ – tai nepriklausomas savitos muzikos ir šiuolaikinės baltų kultūros festivalis. Bent jau taip jis būdavo pristatomas ankstesnėse programose. Šiomet – nebe. Nes jau ir taip aišku. Jau rašyta apie jį ir „Būde“, buvusioje „Liaudies kultūroje“ (2008, Nr. 6, p. 74–80 ir iš dalies 2020, Nr. 4, p. 91–95).

Dėl nenuspėjamų laikų, kuriais gyvename, ypač nepalankių didesniems susibūrimams, jau antrus metus „Juodaragis“ sumažintas – padalintas per pusę: pernai tebuvo „Juodaragis XXI½“, o šiemet – „Juodaragis XXI¾“. Užtat dvidešimt pirmasis „Juodargis“ sutapo su dvidešimt pirmaisiais metais.

Šiūmetis „Juodaragis“ susijęs ne tik su „šiuolaikine baltų kultūra“, bet ir su senąja mitologija (nors to niekad nevengė). Jis buvo skirtas – visai tiksliai tiktų sakyti *pašvestas* – dievaičiui Ragučiui, arba Raugučiui, kuris jam ne vienu atžvilgiu iš šiaip itin svarbus. Programoje rengėjai šventę pristato:

Glaustasis „Juodaragis“ pasitinka su labai raguota ir šelminga tema – susirinkusius gentainius šypsodamas sveikina raguotas ragautojų ragintojas – Ragutis! Baltų dievaitis, globojantis alaus ir midaus darytojus bei puotautojus. Nors istorijos šaltiniuose nedaug teminėtas ir, mitologų teigimu, iš tikro yra tas pats Raugutis, Rūgutis ar Raugupatis, bet mums jis mielas, tikėtinas ir puikiai atpažįstamas. Ne tik užstalėj, bet dar gilesnės senovės apeigų raguose, karūnose, valdovų ženkluose.

Mūsų protėvių paprotys palabinant nulieti pirmus alaus lašus ir paaukoti pirmąjį duonos kepalėlį buvęs ypatingai gajus. Jokia šventė ar sutartis be paragavimo neįvykdavus. Tad ir dabar, bičiuli, prieš ragaudamas nepamirški – pirmasis gurkšnis skirtas Dievams!

Šįkart MJR turi dvi kryptis, du ragu – ragą ir raugą. Tai Ra(u)gučio dieviška dėka viena tampa kita – misa virsta alumi, medus midumi, pienas rūgpieniu, o grūdai – duona. Raugas ir rūgštis buvę ne tik skonio dalykas, bet ir galimybė turėti maisto, jį išsaugoti, išgyventi. Ar girdėjai garsią pasaką apie vandenį, paverstą vynu? Taigi iš tikro tai buvęs senojo Perkūno vaikaičio darbas ;)

Ragais nuo seno ne tik ragaujame, raganaujame, bet ir juos pučiame, rogutėmis važiuojame, ragotinėmis kariaujame, noragais ariame, o pyragais, raguoliais bei ragaišiais svečius vaišiname. Kieti ir atkaklūs, raguotais vadinami, o geroj girioj gerą girą girdami ir gentainio būdo bendrystę patyrę, sakome – mes vieno raugo!

Mūsų kalendoriuose sausis ir vasaris vadinti Ragio mėnesiai. O raguvos, kaip sako mokslinigi senovės vyrai, gali žymėti senąsias šventvietes, kuriose buvo deginami mirusieji. Šventaragio slėnis taip pat. Taigi, anksčiau tai buvusios ne triukšmo ir puotavimo, o gilaus susikaupimo vietos. Žinių programoje pasistengsime įminti dar ne vieną Ragučio paslaptį, rasime ne vieną įdomų ženklą.

Kad ir glaustas, „Juodaragis“ atrodo nusi-teikęs būt smarkiai vaišingas. Įvertink raugą, paragink draugą! Tik atmink – *tas pagirtas, kas ne girtas*. Ir kad užstalėj neužrūgtume, MJR ragins išgirst puikiausios muzikos, kuri iš scenų liesis kaip iš gausybės rago! Pabūkim smagiai, palydėkim vasarėlę iškilmingu Mėnulio Rago skambesiu.

Ant skoningai įpavidalintos programos – Mariaus Jonučio ražinys „Ragutis“.

Per daugiau nei 20 metų „Juodaragis“ subūrė ir sutelkė savitą bendruomenę. Žmonės gali būti panašūs, artimi įvairiais atžvilgiais. Pavyzdžiui, tuo, kad yra vienodo ūgio arba geltonplaukiai ir mėlynakiai, arba dar kokiomis kitomis išorinėmis išvaizdos ypatybėmis. O gali būti panašūs ne išore, o vidumi, vidinėmis savybėmis. Tarkim, pažiūromis. Tada net odos spalva gali skirtis, nė nekaltant apie ūgį, sudėjimą, plaukus ir akis, – juos sieja, jungia bendros pažiūros. Išoriniai skirtumai pasidaro visai nesvarbūs ar bent jau antraeiliai. Artumas gali būti ir dar gilesnis – pažiūros gali skirtis (tarkime, šeimoje vyro ir žmonos), bet juodu drauge laiko kai kas daug svarbesnio nei pažiūros. Vienam iš kito pažiūrų galima net pasijuokti, pasišaipyti, ir jeigu jungia meilė, ryšys pasidaro tik dar tampresnis.

„Juodaragį“ irgi sutelkia ne išoriniai, ne paviršutiniai panašumai. Netgi ne pomėgiai – alaus, muzikos, senųjų amatų, rekonstrukcijų, lietuviškos dainos ar kiti. Visus gana skirtingus dalykus

Mariaus Jonučio raižinys. 2021 m.

giliau jungia kažkas kita, kažkas bendra – savotiška bendra dirva, iš kurios visi jie sudygsta ir auga. Pavyzdžiui, žolė, krūmai, įvairių rūšių medžiai – visi auga iš tos pačios žemės, iš tos pačios dirvos, ir toje bendroje dirvoje šie ganėtinai skirtingi augalai nemačia šaknimis neatskiriamai susipina, persipina.

Sakyčiau, kad „Juodaragio“ dirva, siejanti ir sutelkianti iš pirmo žvilgsnio tokius skirtingus dalykus, – tai tam tikra pamatinė nuotaika, daugiau mažiau valinga nuostata, netgi visai sąmoningas nusistatymas. Kaip ir meilė, toji nuotaika nebūtinai turi būti lengvai išstariama, įvardijama, apibrėžiama. Joje nemažai jausmo, įsijautimo, nuojautos. Ryškus ir estetinis dėmuo, lengvai pažyrantis savitais ornamentais į skirtingas, net priešingas puses. Tarkime, alus „Dundulis“ – aiški nuoroda į Perkūną. (Gaila, kad alus „Ragutis“,

kuris šiemet čia būtų itin tikęs, pats savęs išsigandęs pavirto „Volfu Engelmanu“.)

Toji sunkiai nusakoma, bet ganėtinai nesunkiai nujaučiama bendra nuotaika ir susieja kaip karolius ant vienos gijos visus minėtus ir neminėtus šiaip jau ganėtinai skirtingus dalykus. Pridurkime ir ekologiją, ne tiek globalią mokslinę, kiek lokalią, praktinę, asmeninę, pasireiškiančią per rengėjų ir dalyvių ryžtą – ir, svarbiausia, gebėjimą! – nešiukšlinti. Nepalikti po savęs šiukšlių. Net rūkantiesiems prie įėjimo išduodami plastikiniai vamzdeliai nuorūkomams. O jei kas vis dėlto pasišukšlina (tiesiogine ir perkeltine prasme – čia jos sutampa), rengėjai pasibaičius šventei patys sutvarko.

Išmindyta pieva – ne bėda, ji netruks atželti (žoliaskutės ne tiek papjauna). Lietus palijo, ir takai pavirto ištryptomis purvo brydėmis – ne

bėda, tik vanduo ir žemė. Ne viskas čia daroma žmonių ir žmonėms, rengėjų lankytojams. Ir pati gamta čia gyvena. Mes gyvename su ja ir joje lygiomis teisėmis. Ir mes turime teisę joje būti, tik galime joje būti visaip, o buvimas neteršiant, negriaunant, nenaikinant, buvimas tausojant ir saugant – viena kilniausių ir gražiausių „Juodaragio“ nuotaikos apraiškų.

Iš jos ir pagarba skirtingiems žmonių polinkiams. Čia mielai įsileidžiami vegetariniai valgiai, kurie irgi šliejasi prie tos pačios pamatinės nuotaikos. Irgi ne per prievartą, o per tą pačią bendrą nuostatą. Per ją randasi ir sąsaja tarp paskaitų ir muzikos, tarp alaus ir rekonstruotų archeologinių papuošalų. Ką vienas paskaitoje atskleidžia, išreiškia, nusako žodžiais, kitas skleidžia per apdarą, netgi laikyseną, elgseną, trečias – per dainą ir muziką. Ir tas, kuris pirma kalbėjo, klausomas rekonstruktoriaus ir dainininko, po savo paskaitos apeina amatų kiemą ir klauso dainų. Negana to, visi tarpusavyje jau seniai turi bendrų bičiulių, dažnai turėjo jų dar prieš „Juodaragi“, ir tai ne atsitiktinumai.

Žinoma, ir mieste gatvėje galima sutikti, iš elgesio, laikysenos, apdaro atpažinti „saviškį“. Kartais užtenka vos akių žvilgsnio – ir pajunti tą pačią pamatinę Nuotaiką, tą pačią valingą Nuostatą. Tai empatija, lietuviškai sanjauta ar sanjūta, kurioje mes būvame daug giliau ir daug artimesni nei plepaluose, netrunkančiuose virsti ginčiais ir kivirčiais.

Štai tie klijai, kurie jungia ir vienija „Juodaragio“ gentį. Ir tai tikra gentis, nes ją sudaro įvairių kartų, įvairaus amžiaus žmonės. Ypač tą giminybę pajunti iš „Juodaragio“ grįžęs ir vėl eilinį kartą liūdnei nustebejęs, jog kasdienybėje tokių, deja, reta. Subjektyviai pasakyčiau, jog kasdienybėje dauguma žmonių – tarsi smėlis, o šie „gentainiai“ – lyg gintarėliai smėlyje. Aukštesnės kokybės žmonės (nes žmonės niekuomet nebuvo ir nebus šiuo atžvilgiu lygūs). Žmogaus kokybę iš esmės lemia tiesos troškimas, tikrovės, tikrumo ilgesys ir su juo tiesiogiai susijusi nuostata į sąmoningumą, į pažinimą, žinojimą.

Be abejo, ne visi tokie būtinais yra „Juodaragio“ gentainiai. Bet man atrodo, kad visi jie daugiau mažiau tiktų. Nes ir polinkis į gamtą, į gamtines medžiagas (drobę, medį, molį), į rekonstrukciją – juk iš to paties tikrovės ilgesio. Ir meistriškumas. Net pasakyčiau, kad meistriškumas – tai

tiesiog tikrovės ilgesys daiktuose. Tačiau čia jis tik atsispaudžia, pasireiškia, o gyvena sieloje ir bet kada gali pažvelgti tau tiesiai į akis. Ir tu žinai, kad gali juo kliautis, gali su juo sutarti.

Panašia dvasia alsuoja „Romuva“ ir jos branduolį sudaranti „Kūlgrinda“ – apeiginio dainavimo draugė (būrys, pulkas, kuopa, guotas, tuntas ar dar kaip – nesiverčia liežuvis sakyti „grupė“ ar „kolektyvas“). Ir „Juodaragi“ atidaro „Kūlgrindos“ atliekamos apeigos, dainos, paprastai prie šventos ugnies po išlakiu, šakotu ažuolu. Nestebėtina – juk ir pats Ugnius Liogė, „Juodaragio“ sumanytojas bei rengėjas, yra „Romuvos“ vaikas. Iš paties Ugniaus ši dvasia irgi labai ryškiai sklinda, net per MJR atributiką. Kitados paklausiau Ugniaus, kas jam padarė patį „Juodaragio“ ženklą su elniu ant pusbėnelio? Jis pažvelgė į mane ir pasakė: „Aš.“ Ir tada man pasidarė viskas aišku: per jį toji dvasia „Juodaragyje“ pirmiausia ir pasklido, ir pravėrė erdvę burtis, telktis šitai genčiai, kuri, mano galva, dabar yra lietuvių tautos dvasinis stuburas. Na, bent dalis jo, nemaža dalis...

Taigi toji pati dvasia rūgsta skirtinguose, įvairiuose induose, kaip raugas. Tarkime, duonos neliko, „išnyko“ duona – bet galima ją vėl užraugti iš to paties raugo, ir duonos vėl bus. To paties raugo duonos. Tai ir yra rekonstrukcijos esmė – atrūgti tą patį raugą, o ne paviršutiniškai mėgdžioti senus, niekam nebereikalingus daiktus. Todėl iš to paties raugo galima „iškepti“ reigimai gana skirtingų dalykų.

O raugas, rūgimas, atpažįstamas iš skystyje atsirandančių ir aukštyn kylančių oro, dujų burbuliukų, tiesą sakant, ir yra pati dvasia – dvasia pasaulio vandenyse, kylanti ir kelianti ja pastojusią sielą į dangų, į šviesą.

Užtat Raugutis, kalbant mitologiškai, – iš tikrųjų Perkūno ar Dievo sūnus, Jo leistas pasaulin „išrinktąją gentį“ iškelti.

RA(U)GUTIS IN JUODARAGIS XXI

Dainius RAZAUSKAS

“*Mėnuo Juodaragis*” is an independent festival of unique music and contemporary Baltic culture, over two decades having brought together a community of like-minded people. This year, the festival was focused on the topic of ancient mythology, dedicated to the deity Ragutis, who was the god of bread, beer fermentation (Lith. raugas, rūgimas).